

de subtili sanctorum intelligentia et de volatu dominicae ascensionis (*S. Greg.*), vel de Christo (*S. Ephraem*); *Phil.* vero confidenter scribit: « aliquando in honam partem aquila dicitur... hic vero a Deo potestas adversaria aquila dicitur, quae ex permisso Dei elata in superbiam multum possit » et totum locum, quem alii de Christo et de sanctis explicant, de diaboli descriptione nos docere contendit.

Hisce exemplis satis eluet, quam incerta res sit haec mystica vel allegorica et moralis explicatio. Negari autem non potest, si *mystici* sensus notionem et definitionem tenemus, talem expponendi modum ad eum minime pertinere; eum non esse *literalem*, luce clarius est; igitur non relinquitur, nisi ut ad accommodatum quem vocant sensum eum ablegamus. Iam nemo mirabitur, nos in interpretatione sensum accommodatum penitus negligendum esse censere.

LIBER IOB

PROLOGUS

(CAP. 1 ET 2.)

ARG. — Describitur Iobi probitas et prospera fortunae et familiae conditio (1, 1-3). Cuius sincera pietas cum a diabolo in dubium vocetur, Deus illam tentatione probari permittit (1, 6-12); quare uno die non solum omnibus fortunis, verum etiam ipsis liberis spoliatur. Manet tamen firmus et constans in pietate (1, 13-22). Quod cum diabolus iterum simulatae pietatis specie fieri calumniaretur, ne scil. gravius quid ei infligeretur et ipse in vita (quod homini est carissimum) discrimen adduceretur, novo probationis genere i. e. morbo teterrimo atque molestissimo Iobi pietas sincera exercetur, quam contra ipsius uxoris prava consilia egregie tuerit (2, 4-10). Conveniunt ad eum solatio erigendum tres eius amici, attamen cruciata Iobi vehementissimo perspecto stupore perculsi inter maxima tristitia signa tacent (2, 11-13).

a) Iobi eiusque familiae conditio 1, 1-5.

Dilucide et quae in hac parte contineantur et quo tendant, *OI.* explanat: « in prima haec parte iusti nomen ac regionem Scriptura indicat ac primum auditorem praemuniens, animi eius pulchritudinem describit, nt iuxta illam viri existimationem in nulla re perturbatus sed firmiter de eius iustitia sibi persuadens et quae ab eo dicuntur audiat; addit deinde, quemadmodum et multa et praeclera sobole ornatus fuerit et bonis omnibus quae homines felices reddunt, affluxerit. Doct praeterea filiorum eius concordiam et fraternalm caritatem, patris item curam et numinis divini cultum, quantaque cum sollicitudine quae sibi erant carissima educarit, omnem scil. providentiam adhibendo, et quae ab illis per cogitationem et contra voluntatem peccata committebantur, sacrificiis et precibus ad Deum expiando ».

v. 1 « *Vir erat in terra Hus nomine Job* » ; — non desunt, qui iam peculiarem quandam emphasim dicendi in nomine viri querant. *Chrys.* : « primo loco naturam ostendit, ut institutum eius mirere, qui cum natura unus e multis esset, virtute tamen multis antecelluit; quod naturae commune fuit dixit, ut quod propositi peculiare esset, indicaret; quia qui eiusdem naturae cum ceteris particeps fuit, quae natura atque homine maiora erant, gessit ». Aliis hoc nomine virtutem animi ac robur designari placet, ita ut statim ab exordio lobi animus fortis ac generosus commendetur (ita *An. exp. in. Thom. Cord. Cod.*). *Pin.* dum titulum honoris ac dignitatis interpretatur, quo Iobus « supremus illius regionis magistratus, dux vel rex » dicatur. Iobum magna quadam auctoritate, quam facile dixeris regiam, floruisse, nemo negabit (cf. 3, 14; 19, 9; 22, 8; 29, 7. *Tob.* 2, 15); at id simplici hoc exordio indicari, quis crediderit?

Ubinam Hus regio sita fuerit, non constat inter omnes. Ut certa ab incertis secernamus, notandum 4° Iobum consumerari 1, 3 inter קְרֵבָה וְבָנָה, filios orientis, quo nomine potissimum Arabes dicuntur; 2° regionem ita collocari, ut facile et latrones Chaldae et Sabaei, quos Arabiam septentrionalem incolumes ferunt (cf. *W. Zsch. Del.*), irruere potuerint. LXX regionem hanc חַדְשָׁה et γένεσις τῆς Αἰγύπτου transtulerunt, et in additione quadam ad calcem libri קְרֵבָה וְבָנָה וְתִבְנְתָה 'Ιδουμαῖα καὶ Ἀράβων haec regio fuisse perhibetur. Distinctius *S. Ephraem* regionem Basan indicate et eam fere partem, quae tribui Manasse trans lordanem assignata fuerat, quae sententia etiam *Pin.* placuit. *Bark.* in scholiis suis isto nomine omnem terram ab introitu Aegypti usque' ad Damascum comprehendit. Neque recentiores in unam conspirant sententiam. Sufficiat dixisse, insigni commentatione hanc questionem prosecutum esse *Wetzstein* (legitur ad calcem commentarii *Del.* adnotati), qui applaudente *Del.* Iobum patriam traditionis antiquissimae vestigia diligenter relegens ibi fuisse contendit, ubi usque ad nostros dies monasterium quod Iob vocatur visitur, i. e. in Hauran in regione Nukra prope Nawā². Alii aliquantum magis ad orientem versus in regionem quam El Tellū appellant, i. e. ad orientalem plagam montium Hauran nostrae historiae scenam esse amandam opinantur (cf. quas rationes exponat *Fries* in periodico Studien und Kritiken 1854, p. 300 et s.).

Quid patriae mentio ad Iobi laudem conferat, audi *S. Greg.* : « idcirco

1. Ita quoque interpres vulg. ler. 25, 26 cunctis regibus terrae Ausitidis; ex quo loco, ut etiam ex Lam. 3, 21 plique coniunctum, terram Hus proprie Aegyptiacos et Edom sicut fuisse, sed immixto prorsus.

2. Haec sententia non adeo longe recedit ab illa, quam *S. Ephraem* et *Pin.* propagant. Nam sors tribus Manasse extendebatur in magnam partem eius regionis quam hodie Namara vocant; cf. *Winer* s. v. Manasse. Alii falaci quadam sonus similitudine collecti Hauran vocant; cf. *Winer* s. v. Manasse. *Alii* falaci quadam sonus similitudine collecti Hauran vocant; cf. *Winer* s. v. Manasse. *Alii*, scholia in V. T. t. 6 p. 4. *Ros.* Proleg. in Iobum p. 29. At obstat iam nomen קְרֵבָה.

sanctus vir ubi habitaverit dicatur, ut eius meritum virtutis exprimatur. Hus namque quis nesciat quod sit terra gentilium? Dicatur itaque, ubi habitaverit, ut hoc eius laudibus proficiat, quod bonus inter malos fuit... immensi est praecorni, bonum etiam inter malos exstissee » (similia apud *Ol. An. Rup. Br. Cord. Vav.*). Neque omittendum est, quod adnotat *S. Thom.*, patrum addi et nomen « ad firmandum hoc quod dicitur non esse parabolam ».

Quae de nominis *Iobi* significatio et etymologia traduntur, et varia sunt et prorsus incerta. Veteribus (*exp. in. Phil. Greg.* — alios vide apud *Pin.*) multum ex ipsa re gesta probata est explicatio dolentis; ex interpretatione enim graeca familiare erat Iobum eundem consere ac *Iobab*. *Iobab* autem non sine quadam specie facile ad verbum בָּבֶל Ind. 3, 28 ἀνεί κοινεῖται, ut dare referri poterat. *Bark.* *unitum*, *dilectum*, *familiarem* interpretatur, forte אֲבָבָה et בָּבָה inter se commutans. Recentiores vero duas potissimum inveni vias: alteram, ut ab hebr. בָּבָה *infensus fuit*, *olio habuit* derivantes significatu passivo ex analogia formarum נָתָן *natus*, נָתַן *obrius, incubitus* et formatione in nominibus propriis saepius occurrentium v. g. בָּבָה, בָּבָבָה, בָּבָבָה significanceonem *hostiliter habiti*, tractati voci subiungunt; alteram, ut ex voce arabica בָּבָר reverti, resipiscere nominis vim eruant i. e. qui denovo reddit, convertitur ad Deum vel resipiscit. Atque hoc ultimum ex ipso hebr. aliqui colligi posse opinantur. Adverentes enim, eundem virum, qui Gen. 46, 13 dicatur בָּבָר, efferi Num. 26, 24 בָּבָר, eodemque modo ut *legatur* a Masore praincipi 1 Chron. 7, 1 (cum ibidem parva inflexione scribatur בָּבָר), radicem statuunt בָּבָר eiusdem significacionis atque בָּבָר i. e. reverti, converti, nomenque בָּבָר Alef fixo prostheticō formatione ex hac radix derivantur censem (cf. *Cord. Ros. Hirz. Ges.* Thes. ling. hebr. *Furst. Del.*). Attamen haec ultima etymologia et fundacio est confusa et quod praecipuum est longe a veritate abhorret, cum certissimum sit Iobum non a veri rectique tramite ita excidisse, ut resipiscientia et ad Deum conversione opus fuisset. Quare haec nominis explicatio non e rei veritate est enata, sed potius arte quadam videtur esse excoquita, ut opinioni illi recentiorum quorundam de Iobi lapsi nescio quid splendoris vel auctoritatis ex ipso nomine concilietur¹. Magis ad veritatem accedit prior illa, praincipi si de Iob o Satana hostiliter tractato intelligatur; quam in rem apte *Pia.* notat: « mihi magis arridet illa interpretatio Origenis hom. 14 in cap. 11 lusse, quod Iobab (Iob) idem fuit quod inimicitia... quasi qui daemonis tum etiam suorum quondam amicorum graves adver- situs si inimicitias sustinuerit ».

Nihilominus ego assentior *Coduree*, qui sentit in eiusmodi indagatione non opus esse, ut quis adeo diligenter se exhibeat. Nam cum cetera huius historiae nomina propria sine peculiari quadam et quasi ad rem facta notione et etymologia efformata esse planum sit, car in uno Iobi nomine scriptorem sacrum nescio quid mysterii abscondere voluisse opinaretur? Retulit nomen, quale ex rei veritate ferebatur; habuit Iobus, antequam probationem subiiceretur, ut Scripturæ plana

1. Neque quisquam iure allegabit id quod in Alcorano legitur Sur. 38, 44, ubi Iobi historia mythis aspersa in haec desinit verba: « engo servum quippe erat resipiscens », vel ut ali (cf. *Hitz.*) vocem explicant: « addicens Deo » i. e. vir religiosus (awabon), quo verbo ad vocis etymon alii aliqui statuerunt. Item enim in eodem Alcorani loco etiam de aliis, de Davide, de Salomonie praedicatori; deinde quem sane mentis talis verborum Iobus in Alcorano movebit? Neque si apud Arabas haec esset nomen vis, continuo sequeretur, eandem omnino nostro heroi esse tribuendam.

narratione proditur; illud autem propheticō modo ei fuisse inditum tamquam futuri tentaniis omen et praesagium, *otiosam* dioc conjecturā, cum in re sacra nihil ex mero arbitratū assere licet. Unde praestat fateri nos huius et ceterorum nominum, quae in hoc libro offertur, significationem ignorare.

Et erat vir ille simplex et rectus ac timens Deum et recedens a malo; assignata patria et nomine viri virtutum laudes celebrantur¹. Atque primo praedicator **perfectus, integer**, LXX ἀριστός, Sym. ἀριστός, quae virtus summa suas quasi in partes dividitur et ex qua fonte manaverit, indicatur sequentibus attributis: *rectus* **rectus**, qui rectam viam teneat, normam veri iustitiae sine ulla obliqua deviatione prosequatur et in se exhibeat speciem iustitiae morumque probitatis; haec autem rectitudo cui fundamento fuerit innixa, explicat tertium encnum *timens Deum* i. e. Deum sacra reverentia (S. Thom.) et inviolata fide prosequentes, Dei cultor (*An.*), illo scil. timore imbutus, qui sit principium sapientiae (Prov. 1; 7; 9, 10), disciplina sapientiae (Prov. 15, 33), corona sapientiae (Ecli. 1, 22), initium dilectionis, paradisus benedictionis (Ecli. 23, 16; 40, 28), cuius insignes laudes celebrantur Ecli. 1, 11 seq. Cum totius religionis fundamentum et radix in humili agnitione maiestatis divinae consistat, facile patet, cur in s. literis totius pietatis religionisque munus nomine timoris Dei comprehenduntur. Qui vero Deum ubique praesentem et animorum scrutatorem reveretur, ille erit *recedens a malo* i. e. toto animo conatusque suo ab innata se seducens ac retrahens malum cupiditate, ita ut non tantum manus et opera a flagito cohibeat, sed intimum etiam horum fomitem, animum, cogitationes, desideria compescat. — Ita verbis pauculis s. auctor *perfecti* viri speciem ac formam omnemque officii et in Deum et in homines rationem descripsit et simul legentum animos ad talis viri admirationem inducens optimum sue historiae exordium condidit.

Nexum cum sequentibus ita proponit *Cord.*: « postquam scriptor sacer illustres eius animi dotes brevi hoc elogio complexus esset, corporis exinde bona prosequitur; inter quae cum primas semper obtinuerit felix et secunda liberorum procreatio, quae inter veteris Testamenti benedictiones haud minima habebatur, subiungit »: v. 2 *« natique sunt ei septem filii et tres filiae »*; — copiosa enim proles, ut bene advertit

4. Cur ita fiat, haud incongrue delineat S. Greg.: « mos vero esse narrantium solet, ut cum palaestra certamen insinuantur, prius lactantium membra describantur... ut cum prius apud certam artus ostenderint, tunc demum magna fortitudinis itus narrantur. Quia ergo athleta noster contra diabolum fuerat certarius, quasi ante arenae spectacula in sacra historiae scriptor in athleta hoc spiritalis virtutes enumerans mentis membras describit».

S. Chrys., ut virtutis praemium olim a Deo concedebatur et generatio veteres sobolem numerosos loco beneficij praecipui a proprio Deo concessi habere solebant; cf. Lev. 26, 9. Deut. 28, 4. 41. Ps. 141, 2; 127, 3. Eccli. 44, 11. Cur vero in maiore *filiorum* numero maior quoque Dei favor Ioho exhibitus agnoscendum sit. *S. Thom.* prosequitur: « quia parentes affectare solent magis filios quam filias, tum quia id quod perfectius est, desiderabilius est, tum quia in auxilium rerum gerendarum solent esse parentibus magis potentes nati quam natae ». Addi potest, in filiis potissimum id residere, quod veteribus erat optatissimum, generis ac nominis propagationem.

Numeros ipsos et septenarium filiorum et filiarum ternarium sacrum quidam prae se ferre, et veteres (cf. *Pin. Cord.*) agnoverunt, et recentiores (*W. Zsch. Del.*) non diffitentur, etis non una sit omnium explicandi ratio. Profert inter alia *Cord.* hunc ex catena Didymi locum : « quis ignorat numerum septem esse septem charismatum indicem, sicut trium appellatio ad id quod est perfectus atque dominus referri solet »; alia vide apud *Did.* An. c. 382 etc. *Greg.* c. 334.344, et in *exp. in.* — Alii numerum ternarium interpretantes symbolum numinis, quaternarium rerum creaturarum, septenarium utpote utriusque coniunctionem tamquam symbolum perfectionis et sanctitatis a numine rebus impressae, expressam ibi cernunt et lobi sacrae quandam dignitatem eiusque pietatem et singularem Dei gratiam (cf. *Behr.* Symbolik des mos. Cultus I, p. 138, 187).

Adipngit s. auctor alteram honorum temporalium benedictionem, quae in veteri quoque Testamento maximi fiebat et propitiis numinis argumentum credebat, quaeque tune temporis in agrorum possessione et in pecorum armororumque copiosa multitudine potissimum constebat (*Cord.*), v. 3 « *et fuit possessio eius septem millia ovium* » etc., enumerationis ordinem recenset *S. Thom.*: inter animalia primo ponuntur ea quae maxime deseruiunt ad victim et vestitum (*7 millia ovium*), dein ea quae maxime deseruiunt ad onera deferenda (*3 millia camelorum*), tum ea quae deseruiunt ad culturam agrorum (*500 iuga boum*), tum quibus homines ad vecturam utuntur¹ (*300 asinæ*); cf. Gen. 22, 3. Ex. 4, 20. Num. 22, 23. Ind. 5, 10, 4 Reg. 4, 24 etc. « *Et quia (verba sunt *S. Thom.*) homines multas divitias possidentes ad eas gubernandas multitudine indigent famularum, convenienter subditur: ac familia multa ninis* ».

^{4.} Asinas propter lac in itineribus illis per vasta deserta cumprimus usui esse et commodo, adnotant; cf. Ros. Das alte und neue Morgenland t. 3 p. 319. — Notum est praeterea, asinos etiam overibus ferendis potissimum inservire cf. Gen. 42, 26. 1. Reg. 25, 18b. Neh. 13, 45 etc. Eliam hodiecum camelorum copia inter Beduinos nomades maximis illis ut pauper habetur, qui 40 tantum camelos possident; cf. Hirz, p. 12.

Ita quoque vox hebr. שָׁבֵד de famulito, de servorum familia est interpretanda, ut iam veteres versiones docent; *Aquila* enim, ut monet *Ol.*, σφαλετζ, *Sym.* vero σφέτια transluit. Quod *Chald.* habet שְׁבִיד idem exprimit, servitum scil. vel ministerium (cf. Esr. 7, 19); perperam voci hebr. et chald. *Cod.* aliisque pauci notio- nem *agricolatimis*, operis rustici ascribunt. Graec. versio h. l. utramque interpretationem exhibet και ἄπερα πολλὰ τρόφες (hanc obelo notari φύλακες advertit *Chrys.*) και Εἰργά μάγα την αὐτήν εἶναι της οὕτως, quamvis in uno loco Gen. 26, 14, in quo vox שָׁבֵד invenitur, γεωργία (τρόφες?) legatur. Attamen interpretationem S. Hier. et veteres fere omnes et retentiores uno consensu approbant ac tenuerunt.

« Eratque vir ille magnus inter omnes orientales » ; — varie vocem *magnus* explicant, vel nobilis, clarus, illustris, de generis claritudine et nobili prosapia (ita LXX εὐγενίς), vel de famae nominisque celebritate et gloria (*Ephr. Chrys. Thom.*), qua late per orientales plagas florebat, vel quod huic intime nexus est, de honore ac reverentia quae ipsi ab omnibus et prae omnibus exhibebatur, vel speciatim de sapientiae laude ; attamen cum de hisce nihil in antecedentibus innatur, illud videtur commodissimum, ut verbus utar *Pin.*, ut ad divitias referatur et possessiones amplissimas; namque verbis simillimus vel potius iisdem locupletissimus Isaak et dives Nabal describuntur (Gen. 26, 13. 1 Reg. 25, 2); ita quoque *Greg.* (divitibus ditione) *W. Zsch.*; dum *Cord.* (neque abnuit *Pia.*) hanc vocem quam amplissime sumi optimum censem, ita ut simul omnes recensitas magnitudinis formas complectatur. Sed aptius et arctius ad contextum est, quod *Vav.* affert, referri et ad possessionis amplitudinem et dici, quia cum opibus polleret ac florenter liberis, nihilominus pietatem, iustitiam, ceteras virtutes, sincere atque ex animo coleret; de his enim duobus sermo est in antecedentibus. *Inter omnes* notus est Hebraismus; bene sensum expressit *Sym.* ψέρψεις πάντων τῶν ὀνταδυνῶν (*Chrys.*), vel ditione, maior omnibus; *orientales* מִזְרָחִים filii orientis, illi potissimum dicuntur, qui Gen. 25, 13-16 collato v. 6 recensentur (*W.*), et generatim qui *Arabiam* (et desertum et petracem et felicem) tractusque terrae usque ad Euphraten incolunt; immo Mesopotamiam terram קַרְמֵן elicit ex Gen. 29, 4. Num. 23, 7. — Apte monet *Ol.* cerni in Iobi exemplo, divitias posse coniungi cum summa virtute. Et *S. Greg.* has opes recenseri dicit, ut ostendatur, quantae virtutis extiterit, cum haec omnia patienter amiserit. « Scimus enim, quia ad maiorem dolorem mentem commovent damna maiora... et quae sine dolore perdidit, constat quia sine amore possedit ».

1. *Cod.* provocat ad R. Kimchi autoritatem, qui utique in lexico suo סְפִירֶת שְׁבִיד vocem illam *prætentum terpe* explicat (שְׁבִידת הַלְּבָדִית וְהַלְּבָדִית), cuius interpretationis etiam meminit *Vat.* — Studet illam *Cod.* etiam internis rationibus comprobare, attamen certe potius servitum ac familie mentionem h. l. expectaveris.

Apte sequentia adnectit *S. Thom.* : « ad maiorem ipsius lob commendationem consequenter disciplina domus eius describitur, quae erat immunis ab illis vitiis, quae opulentia generari solent plerunque..., erat enim ibi concordia incunda, caritas, aqua frugalitas ».

v. 4 « *Et ibant filii eius et faciebant convivium per domos, unusquisque in die suo, et mittentes vocabant sorores suas, ut comedarent et biberent cum eis* » ; — et ibant Hebraismum verbi נִסְעָנָה bene explicat *Pin.* de consuetudine aut cursu nunquam intermisso in ea re, quam verbum subsequens significat. Erant haec convivia fraternalia benevolentiae et concordiae opus, ut ait *Ol.*, simulque eorum laetitia prosperam Iobi fortunam delineat; illa vero concordia et mutua sine invidia aut avaritia benevolentia fundabatur, ut bene observat *Cord.*, in omnimoda virtute filiorum Iobi, cum inter malos vanum sit stabilem concordiam et unanimitatem sperare. Iam quoties huiusmodi epulæ instruebantur? vel quid sibi vult phrasis ex hebr. *in domo eius, eius esset dies vel uniuersusque die suo?* natalem diem intelligent *Cod. Vav. Ros. W. Zsch.* qui generatim aliorum interpretationem de conviviis singulis diebus habitis et per vices ab unoquoque fratrum instructis (*Chald.* ¹ *Greg. Rup. Thom. Pin. Gord. Del. Hitz.* et probabiliter *Ol.* cum dicat εἰς διετούς των επελάσσοντος) nimiae intemperantiae accusant. At si singulis annis septem tantummodo celebrabantur convivia, qua ratione v. 5 Iobus dicitur sic fecisse i. e. eos expiasse, postquam in orbem transissent dies conviviali, cunctis diebus, cum septies tantum in anno hostias et victimas pro illis obtulisset? Dein, si quisque semel in anno prandium reliquis apponere, vix insigne quoddam concordiae et amoris documentum existaret, quod tamen hoc loco a scriptore sacro innui interpretes iure merito assumunt. Hoe sentientes aliqui tertiam statuunt sententiam, camque medianam, scil. festis diebus, vel statuto die, vel saepius generatim per annum a singulis ordine suo convivia fuisse proposita (*Ephr. An. Cord. Vav. Men. Calm.*); sed quo iure? Verba textus adeo plana secundam omnino suadent sententiam de quotidianiis epulis. Ita satifit locutioni *et ibant*, qua consuetudo indefessa notatur; ita continuum adest concordiae vinculum et indicium; ita hebdomada quavis transacta Iobus sacrificia obtulit expiatoria, proin crebro per annum, id quod sic faciebat cunctis diebus omnino significat. Neque si alibi dies alienius dicatur eius natalis (— allegant scil. Iob. 3, 4 et Gen. 40, 20; sed ultimum hunc locum perperam, cum

4. In Polygl. London, ita habetur: unusquisque die suo, donec complerentur dies septem; quae tamen ultima verba non in omnibus editionibus leguntur. — In veteri lat. versione legitur: faciebant convivium quotidie, donec eorum numerus impleretur; saltem uti apud *S. Aug.* habetur.

ibi addatur יְהִי מֵלֶךְ —), continuo efficitur idem pro nostro loco. Sed urgent, quantopere dedeceant quotidianaie istiusmodi comessationes. Respondendum est cum *Cord.*: « quasi vero fratres ac sorores eiusdem familiae quotidie simul vesci et pariter comedere ignominiosum sit, et non potius honorificum ac manifestum fraternae dilectionis indicium ». Annon ipsius naturae necessitas fert quotidie mensae accumbere? qui igitur Iob filii vitio verti potest, si singulis hebdomadis suo quisque die (dueto initio a primogenito; cf. ad v. 13) mensam pro omnibus aponeret?

v. 5 « Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Iob et sanctificabat illos, consurgens diluculo offerebat holocausta pro singulis ». — Septemdiari igitur conviviorum circulo peracto Iobus liberos ad spirituales quoque epulas, quibus animum reficerent, invitare solebat (*Cord.*), insigne edens documentum et suae in Deum pietatis et paternae sollicitudinis de yera liberorum salute; mittebat i. e. accercabat eos, ut octavo quoque die i. e. prima die hebdomadis, in qua convivii circulus a *primogenito* denuo incipiebat (de die dominica novi Testamenti facile incidit mentio, quasi Iobus huic diei sanctitati prolusionisset; cf. S. *Greg.*), totam familiam sacro cultu et religione expiaret, ipse tamquam paterfamilias et sacerdos, ut mores ferebant ante legem mosaicam. *Sanctificationem* ex analogia rituum mosaicorum de sacris lotionibus et lustrationibus, quibus ad rem sacram praepararentur, plerique intelligunt; attamen cum tempora agantur et mores vel ante Moysen vel certe extra omnem legis leviticæ ambitum, res est valde dubia; potest haec sanctificatio in ipsa expiatione per oblationem holocaustorum consistere, aliqua tamen praeparatione praemissa, ut usus constans fert etiam in gentilium sacris. Tempore quidem patriarchali eiusmodi praeparationem postulavit Iacob; Gen. 35, 2. 3. — Obtulit *pro singulis*, « ut victimarum numerum aqueret cum filiis; est enim in hebr. *pro numero omnia suorum* » *Vav.*

« Dicebat enim, ne forte peccaverint filii mei et benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus »; — ne forte... benedixerint i. e. valedicere, usu transumpto a consuetudine aliqui bona apprendi, cum in eo sis, ut ab eo discedas; ita monet *Cord.* et confert Gen. 47, 10; idem eluebit infra 2, 9. Nam quod alii (*Est. Men. Tir. Le Hir*) placet, benedicere per antiphrasin et euphemismum dici pro maledictione et blasphemia in Deum prolatra, durius certe est atque impium nimis. Quid enim habet probabilitatis, ut filii talis patris disciplina instituti iecerint in Deum maledicta et tantum scelus admiserint (*Vav.*), vel ut pater crimen tantum in suis suspicatus sit? Quare plerique interpretes

merito sensum mitigare studuerunt, idque varia ratione, v. g. suppletives negationis particulam i. e. ne non benedixerint, ne non oraverint, ne non gratias egerint Dei scil. obliiti, dum hilarem in modum epularentur (*Mar. Vav.*) — vel sequentes versiones graecam πάντες ἐν τῷ καρδίᾳ αὐτῶν κατέ ινεύονται πρός τὸν Θεόν καμπει ματισσιν accipientes pro levi quadam cogitatione errabundis et ab honesto rectoque aliena (*Pin.*). Sed optime voci convenit *valedicere* i. e. seponere, parum curare, deflectere ab eius reverentia (*Ros.*), Domino detrahere (*Rup.*), eius obliviisci (*Del.*), eum quasi missum facere et ita obliuione et omissione eius cultum negligere, ab obsequio parumper discedere, reverentiae nuntium renuntiare *in cordibus* i. e. mente, cogitatione; ita verbum antecedens *ne peccaverint* magis per exegesin determinatur et suis limitibus certoque sensu id circumscrubitur, quod de se ambiguum est et latissime patet. Notat *Pin.*: « certus itaque Iob de honestate operum et verborum puritate et candore, de cogitationibus tantum filiorum erat sollicitus », et bene *Ol.*: « animadvertis exquisitum cultum evangelicum; cum enim sit in evangelicis iussis neque mente forniciandum esse neque temere irascendum, sanctus Iobus pro peccatis liberorum quae mente tantum conceperant, Deum hostiis placabat ».

Qua patris cura et pia sollicitudine optime absolvitur propositus eius descriptio. Nam, ut ait *Cod.*, quod tam anxie procurarit peccata natorum si quae latebant, arguit quam severus censor et castigator fuerit eorum quae patebant. Demum id Iobus pie atque solerter obit, quod esse debet in cursis praeceps patris familias, ut scil. Deus religiose colatur a tota familia (cf. S. *Greg. Cod. Cord.*).

b) Satanae in Iobum livor 1, 6-12.

Bene hanc partem priori adnectit *Gord.*: « tantum defuit Iobo, ut probaretur virtus eius et probata vinceret ». —

v. 6 « Quadam autem die, cum venissent filii Dei, ut assisterent coram Domino, offuit inter eos etiam Satan ». — Singula pancei sunt expendenda. Notat S. *Thom.*: « praemittitur, quomodo Deus de rebus humanis curam habeat et eas dispensem. Hoc symbolic et sub aenigmate proponitur, secundum consuetudinem sacrae Scripturae, quae res spirituales sub figuris rerum corporalium describit ». Consensus igitur, hic et consilium habitum humano more describitur (*Aug.*¹ *An. Cod.*

¹. « Affectio animae ad veritatem non potuit alter narrari, nisi temporaliter et localiter quoddam modo diceretur ».

Vox. Sa), sed ita ut involuera haec rei spiritualis veritatem non laedant, sed potius ad hominum mentes aptissime adumbrent; neque opus est cum aliquibus ad visionem imaginariam auctori libri oblatam hanc totam narrationem referre (cf. apud *Pin. Malv.*), praesertim cum tale indicium prorsus non adsit. *Sanct.* quidem scenam explicat, ut illam 3 Reg. 22, 22 relata; « si statuamus angelum ibi (quod scholastici doctores communiter probant), sicut alibi millies divinam repraesentare personam, nihil ibi appareat admirabile ac novum, cum daemones cum angelis bonus congrede audeant et illis in rebus etiam gravibus adversari (cf. Dan. 10, 13) ». Aliter tamen rem concipiunt *S. Chrys.* et *S. Thom.* etc., de quibus infra.

Hebraicum בְּנֵי cum articulo non necessario refertur ad certum quendam atque statutum diem v. g. pro tali iudicio vel consessu — uti intellexit *Chald. die iudicii* vertens — sed potest generativum ponit in initio narrationum cf. 2 Reg. 4, 18, ita ut dies ex ipsa subiuncta narratione demum qualis fuerit describatur, unde versio vulg. optime sensum expressit. — Dicuntur filii Dei angeli, prout omnes rite expoununt uno dempto *S. Ephraem* qui iustos generativum intelligit; patet ex ipsa scena angelos tutelares et provinciarum et hominum (cf. Dan. 10, 13) potissimum esse intelligentios, qui ad ministerium suum obeundum Domino se sistunt, vel officii iniuncti quasi rationem redditur ad Dominum reverti finguntur. Bene enim *S. Greg.*: « per hoc quod missos cognoscimus, unde veniant invenimus ». Recte vero angeli cum emphasi quadam filii Dei dicuntur (cf. Ps. 28, 1; 88, 7. Dan. 3, 92) nomine utique cum iustis hominibus communi, attamen ipsis iure singulari proprio « in quantum Deo per participationem gloriae similantur » (*S. Thom.*). — Assistere coram Domino: phrasis hebr. בְּנֵי inde explicatur, quia herus sedet, quem servi stantes circumdant; cf. Is. 6, 2. Dicuntur assistere, ut ratio officii designetur, qua sunt administratori spiritus (Hebr. 4, 14) ad omnem nutum divinum parati. בְּנֵי, Satan a verbo dictus quo adversari, acerbo odio prosequi (Ps. 38, 21; 71, 13; 109, 20 hebr.), accusare, agere actorem (Zach. 3, 1) significat, unde nomen est appellativum adversarii, inimici, accusatoris (cf. 1 Sam. 29, 4. 1 Reg. 5, 18; 11, 14. 23. 25. Num. 22, 22. 32. Ps. 109, 6), dein significanter cum articulo appellatio eius qui a primordio generis humani eius erat inimicus infensissimus¹. Dicitur autem adesse

1. Iuvat hic contra eos, qui diaboli notionem non nisi serio aetate et fere a Persis ad Iudeos pertulisse esse perperam contendunt, paucis porstringere, iam ex narrationis modo Gen. ep. 3 clare colligi spiritum malum : 1) serpens induxit loquens et proin ratione praeditus; sed cum in ipso creationis modo maximum discrimen statuissest auctor

inter angelos coram Deo, « quia eo intuitu, quo omnipotens Deus cuncta spiritualia conspicit, etiam Satan videt... quia via divina, quae intuendo penetrat omnia, immundum spiritum vidit. Quia enim et ipsa, quae Deum fugiunt, latere non possunt, dum cuncta nuda sunt superno conspectui, Satan adfuit absens praesenti » (*S. Greg.*).

Bene etiam quid scena haec sibi velit, perpendit *S. Chrys.*: « cum angelis adesse dicitur, quoniam is quoque in divina dictio atque imperii locis consistit et expectat, dum sibi mortalibus inferendarum tentationum potest detur, non ut obsequium illum praestet Deo... atque haec ipsa ut facilius ipsi perciperemus, typus quodam et quasi figura Scriptura expressit... Quoniam nos angeli tuentur et curant, contra salutem nostram diabolus adversatur, atque de una eademque re, id est de homine, inter se pugnant ac decertant, hac de causa simul adesse dicuntur, Deo interim cuncta quae geruntur intuente ». In candem prorsus scenae huinc explanationem etiam concedit *S. Thom.*, qui inter alia ita: « (secundo modo) assistere convenit non solum omnibus bonis angelis, sed etiam malis et etiam hominibus, quia quaecumque ab eis aguntur divino conspectu et examini subduntur; et propter hoc dicitur, quod cum venirent filii Dei ut assistenter coram Domino, affuit inter eos etiam Satan. Et quoniam ea quae per angelos bonos vel malos administrantur, continuo divino conspectu et examini subiciantur, et sic semper filii Dei assistant et Satan inter eos assistere dicatur, dicitur tamen quodam die secundum morem Scripturæ, quae ea quae supra tempus sunt, interdum per tempus designat ex aliquibus quae dicuntur in tempore... ita et nunc quia factum de quo nunc intenditur, determinato tempore existit, dicuntur administratores huiusmodi facti quadam die coram Domino assistere, quoniam coram ipso assistere numquam desistant ». Similia apud *An.*

v. 7 « Cui dixit Dominus : unde venis? Qui respondens ait : circum terram et perambulavi eam »; — cur interrogationis forma adhibetur, rationem in universum reddit *S. Chrys.*, quo magis distincte rei veritas exprimatur, in specie vero subtiliter notat *S. Thom.*: « quia non consuevimus interrogare de iis quae nos facimus, sed de iis quae absque nobis sunt, ideo non dicitur, quod Dominus ali-

Genesios inter animalia et hominem et nemini in mentem venire posset, illum animalia et ratione et lingua donata sibi finxisse, iam necessario concludendum erat, serpentem ab alio, quodam, qui vi et intelligentia pollicer, agi; 2) repetitis vicibus inculcaverat auctor Genesios, omnia creata, de quibus narrationem instituit, esset bona, unde consilium tantæ multitudine et perversitatis, quanam a serpente suggestum, non potest illo pacto a serpente proficiet, etsi ille fingeretur ratione praeditus. Quare in ipsa narratione ea continentur, quibus perpenitus imotescere debuit legibus, consilium illud ab inimico quodam potenti, sagaci, rerum et eventuum perfit, qui et Deo et generi humano esset infensissimus, datum fuisse. Et cum honorum angelorum ad hominis tutelam et auxilium apparentium crebra fiat mentio in prisca illis de patriarchis narrationibus, Hebrei, etsi omnis alius fons esset occlusus, nox tamen in cognitionem de diaboli existentia pervenire necessario debebat.

quid quaequierit a filiis Dei, sed solum a Satan »; cum enim mali spiritus voluntate sua a Deo discordent, ut idem advertit, ea quae ipsi agunt, a Deo aliena existunt quantum ad eorum intentionem. Apte quoque ad rem monet idem, locutionem Dei fieri « diversimode secundum quod congruit eis quibus dicit »; hominibus enim sensu praeditis cum loqui aliquando sono formato in aliqua creatura subiecta (Matth. 3, 17; 17, 5), vel per imaginariam visionem, uti prophetis saepe; « aliquando autem intelligibili expressione; et hoc modo intelligentium est Dominum ad Satan dixisse, in quantum cum intelligere facit, quod ea quae ipse agit a Deo consciuntur. Sicut ergo dicere Dei ad Satan est ei notitiam praebere, ita Satan responderet Deo est non quidem alieuius rei notitiam tradere Deo, sed considerare omnia sua divino conspectui aperta esse ». Similiter S. Aug.: « ipsa interrogatio vis divina est, in qua non permititur agere quod libet ».

Quæstione vero ipsa innuitur, Deum non tantum acta et intentionem Satanae examinare (S. Thom.), sed etiam « vias eius ac negotia animadversione occultae distinctionis increpare » (S. Greg.) i. e. notari diabolum, qui ordine spirituum ministrantium derelicto vias a Dei voluntate beneficia alienas prosequatur, unde quæstio est *exprobantis* (An. Ol. exp. in Rup. Cod. Pin. Cord. Zsch.).¹ « Diabolum autem ei respondere est omnipotenti maiestati eius nihil posse celare » (S. Greg.), unde statim etiam « vias suas insinuat » (S. (Greg.); *circuivit* in hebr. *a vagando in terra etc.*, וְשׁוּ discurrendi celeriter et vagandi notionem habet (cf. Num. 11, 8. 2 Sam. 24, 2. 8), dum נִזְבָּנֵת peragrari lente, consulto, utrumque vero attentione et studio quadam perlustrare dicit. Bene monet S. Chrys. et diabolum indicari tamquam erronem vagum qui cunctas regiones perlustrat, ut contra genus humanum bellum moveat (vel, uti Chald. habet, ad pervestiganda opera hominum), et nos edoceri orbem terrarum tum angelis tum daemonibus repleti, utrosque autem sub potestate divina esse; cf. 1 Petr. 3, 8. Eph. 6, 12. Neque abs re est, quod notat Pin., libera illa inambulatione, quod proprie ad publicam officii et magistratus administrationem pertinet, daemonem profiteri vel potius mentiri potestatem et dominationem, quam sibi huius mundi princeps arrogasset.

v. 8 « *Dixitque Dominus* » — alter iam modus est secundum S. Greg. quo Deus loqui perhabetur ad diabolum « electorum suorum contra

1. Vel, ut etiam exponunt: Deus quasi ignorans quaerit, quia diaboli facta reprobat, ea scientia approbationis non complectitur; cf. An. S. Greg. Pin. Cord. — Del. h. I. multum laudat Coceum ob explanationem iam diu ante Cocc. a catholicis datum.

illum iustitiam proponit »; « *numquid considerasti servum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, homo simplex et rectus ac timens Deum et recedens a malo?* » — hebr. *posuistin cor tuum*, qui loquendi modus exactam mentis observationem et studiosam animi attentionem designat (Cord.), quasi dicat: ecce ades in terra *vera virtus!* id quod invido spiritui est perquam molestum. Laudes easdem quas Iobo tribuit auctor sacer, non sine emphasi Deus repetit. Est igitur homo iustus revera spectaculum mundo et angelis, ipseque Deus indicat, quanti sit vir pius ac probus, quo nihil spectabilius in orbe terrarum, et qui solus Dei oculos quodammodo pascat et attentionem moretur (Var.). Potest iure cum Ol. interrogatio pro vi assertionis exponi i. e. scio te advertisse animum ad Iobum, indignabundus es scil. de tanta virtute, plusque ex illo molestiae capis atque invidiae, quam ex ceteris qui vito tibique sunt addicti, honoris et lucri (Pin. Cord. sim. Cod.). Excellere dicitur Iobus inter omnes aequales, uti olim Noe, Gen. 6, 9; 7, 1. At optimè hominum calumniator et accusator depingitur responsione: v. 9 « *Cui respondens Satan ait: numquid Iob frustra timet Deum?* » — pietatem deprimit quantum potest; illam constare uno Dei timore, qui infimus esse gradus potest, huncque non immiti nisi in larga utilitate percepta. Ipse respondendi modus apte daemonis impudentiam (Ol.), iram, invidiam illustrat. Bene eius indolem delinquit S. Greg.: « antiquus adversarius cum quae accuset mala non inventit, ipsa ad malum inflectere bona querit; cumque de operibus vincitur, ad accusandum verba nostra perscrutatur; cum nec in verbis accusationem reperit, intentionem cordis fuscare contendit, tamquam bona facta bono animo non fiant et idecirco perpendi a iudice non debeant. Quia enim fructus arboris esse et in aestu virides conspicit, quasi verem ponere ad radicem querit ». Sim. Ol.; quasi dicat: ecce, quid mirum, si pro tantis commodis tantillum reddat timoris? abstinet a scelere, ne perdat vitæ suavitatem.

Quare v. 10 « *Nonne tu vallasti eum ac domum eius universamque substantiam per circuitum? Operibus manum eius benedicisti et possessio eius crevit in terra?* » — Dei curam, custodiām, benignitatem Iob eiusque rebus impensam exaggerat; inaccessus est et obseptus omni muniminis genere; non immerito inde colligit Ol.: « vide, ut diabolus ostendat se saepius conatus fuisse Iobum perdere ». Hac vero enumeratione et Deo detrahit, quasi veros ac sinceros cultores minime sed fictos tantum ac mercenarios haberet amicos, et Iobo, quasi non virtutem coleret sed mercaturam exerceret (Cord. Pin.), simulque insinuat, facile esse, eum numen colere, cui omnia ex animi sententia cedant, qui nunquam adversa passus oblectamentis atque deliciis sit delibus

(*Cod.*); haec demum Iobum timere ne amittat, et ea de causa timore Deum honorari. Quare et Deum contra illum accendere conatur (*Cod.*); v. 11 « Sed extende paululum manum tuam et tange cuncta quae possidet, nisi in faciem benedicerit tibi »; — paululum addidit vulg. ex sensu; hebr. פָּנָא, verum enim vero mitte quaequo manum tuam, emittere manum phrasis est usurpata ad laedendi et percutiendi notio nem; cf. Ex. 3, 20; 9, 15. Postulat, memor suae ad nocendum im potentiae (*S. Greg. Cord.*); *tange* i. e. attingendo amove, perde; meiosis est digna improbatة veterotoris Satanae; ita quidem *Mala*. aliquie; attamen iure observatur a *Pin. Vav.*, verbo *tangendi* plerumque graviorem dici plagam; *nisi* סְבִּרְתָּן asseverantis atque iurantis est particula¹. Adeo igitur Iobi probitatem floeci habendam esse diabolus maxima audacia contendit; *in faciem benedicere* i. e. impudenter, attrita fronte, proaceter tibi valedicet, nuntium tibi remittet. Dum ab aliquo *digredimur*, ei bona apprecaetur (cf. 1, 3); unde verbi significacione transsumpta, benedicere *idem est ac valedicere*, idque dein facile in malam partem flectitur, quamvis plurimis placeat per antiphrasim vel euphemismum ponи pro maledictione vel blasphemia (*exp. in. Rup. Pin. Cord. Vav.*).

Subtilius tamen esse videtur assumere, *vel* diabolum specioso vocabulo esse usum, ne Deum verbo asperiore figere videkeretur (*Did.*), *vel* ipsum quasi noluisse ingratum verbum referre, ac si ipse rusticitatem vitii ingratisitudinis exhorret, ne scil. vel infamem ingratisitudinem verbo tenus usurparet (*Cord.*), *vel* libri auctorem pro re foeda a diabolo prolatu mitorum rei expressionem delegisse (*An. alli apud Pin.*); quare prior explicatio de valencidi notione praferenda est, cui recentiores quoque magna cum consensione acquiescunt (*Ros. Del. W.*). Apte *Vav.* adnotat: « bonus verebatur pater, ne quod liberi tacite secum conciperent scelus; affirmat Satanas fore, ut Iobus non iam animo et cogitatione admittat contra Deum aliquid, sed praesenti et audiensi ore impuro et scelesto maledicare non dubitet ».

Iam ut eius virtus omnibus fieret manifesta (*S. Thom.*) et posteris patientiae et aerumnae medicamenta relinquenterunt (*S. Chrys.*), Deus permisit diabolum patientiae illius vexatorem fieri et probitatis exploratorem, « ne scil. pro more suo postmodum calumniator ille causari merito posset aut ullo modo practexere, vel leviorum quam oportebat in Iobi sanctitate probanda Dei manum exstisisse, vel aliquem

¹. Integrum irrandi atque sese devotandi formalum habet 3 Reg. 2, 23; 20, 10; 1. Reg. 3, 17; 14, 44. Ruth 1, 17. 2 Reg. 3, 9, 35; 19, 10. 4 Reg. 6, 34.

intervenisse dolum vel fascinum... » (*Cord. Pin.*). Pugnam enim inire diabolo conceditur, ut pateat, qualiter vincendus sit ab optimo quoque, ut adumbratio quedam habeatur ac praeclodium illius victoriae, qua per Christum caput eius conteretur et ope Christi per electos. Utique nullibi desunt diaboli conatus ad calcaneum conterendum i. e. ad plagas oppugnatoribus suis infligendas. Simul perspicitur, diabolum sine Dei permissione ne minime quidem nocere posse. Quare bene *S. Greg.* advertit, Deum tertio quodam modo loqui ad diabolum, cum tentandam electorum innocentiam concedendo permittat, et quarto, dum eum rursum a tentatione prohibeat, vel certis limitibus eum adstringat, ut fit v. 12 « *Dixit ergo Dominus ad Satan: ecce universa quae habet, in manu tua sunt; tantum in eum ne extendas manum tuam. Egressusque est Satan a facie Domini* »; — Deus autem athletam suum primum exerceri sinit in bonis externis, et ita eum per gradus quosdam ad summam probitatis exhibitionem perducit (cf. *S. Greg. Ol.*); et *egressus est* i. e. concessa somel venia sine cunctatione opus aggressus est (*Ol.*); nihil enim aliud cupiebat quam facultatem nocendi Iobo; ea proin impetrata nihil moratus, nihil respondens celeriter abiit (*Pin.*), vel secundum *S. Greg.* quasi vinculis illis solutus, quibus eius nocendi cupiditas ligabatur, foras prorupit. Ceterum etiam h. l. advertendum, quod monuit *Bart.*, quo res facilius sit clariusque intelligatur, auctorem quasi corpore induisse narrationem, quia ad res spirituales difficulter animum applicent indocti; neque opus est, ita cum *Pin. Sanct. Cord.* aliisque contra allatas veterum expositiones literae inhaerere, ut dicamus, revera concessum angelorum celebratum, cui angelus superior qui sit et appelletur Dei facies, * Dei nomine praesideret, et in quo diabolus astaret medius et tota haec sermocinatio mutua angelorum et diaboli collo cutione haberetur; a quo cum diabolus recederet, recessisse a facie Dei i. e. ab angelo, qui ex Dei persona ei locutus esset.

c) *Iobus varie afflictus* 1, 13-22.

Narratione praemissa et Dei consilio patefacto animi legentium mirum in modum acuuntur, ut singulari attentione ulteriora Iobi fata prosequantur, probe scientes id quod ipse Iobus ignorat, quare et a quo calamitates immittantur; unde magna quadam et exspectatione et delectatione excitantur, ut qua ratione Iobus sit acturus perdiscant. Narratio vero ita est artificiose contexta, ut calamitates describantur iis modis atque conditionibus, quibus Iobi animus quam maxime et doloris acerbitate obruatur et subitanee rerum omnium

amissione ad impatientiam provocetur. Astutiam hoc in re veteran-
toris illius admirari licet. Seligit seil. *primo* tempus et diem, quo
Iobus expiatione pro omnibus facta de divino favore quam maxime
securus minime tantae calamitatis pondus animo praesagiret; nam
v. 13 « *Cum autem quadam die filii et filiae eius comedenter et biberent
vinum in domo fratris sui primogeniti* »; — i. e. cum ordo dierum et
conviviorum ex actate cuique obtigisse censendum sit (— unde v. 4
unusquisque in die suo), orbe evoluto et sacrificii oblatis rursum
apud primogenitum, cuius convivium certe propter actatis honoris-
que praerogativam singulari laetitia et delectatione celebrabatur (cf.
S. Thom.), accumbunt; quare bene in hebr. *et erat dies (ille) et filii
eius... comedentes... in domo primogeniti* i. e. et erat ille dies, quo
prandebant in domo primogeniti. Secundo cum S. Thom. « *conside-
randum est, quod ab iis quae subito supervenient hominibus, animus
magis commovetur* », iam quatuor calamitates ita rapide devolvuntur,
ut priore nuntio adhuc loquente alter, tertius, quartus novae plaga-
iectum narraturus irrueret. Narrant tertio quasi ex composito iisdem
verbis: *et effugi ego solus ut nuntiarem tibi* quasi ad iracundiam et
impatientiam provocandam factis. Calamitates deinde et ab hominibus
et ab ipso Deo (— unde ignis Dei ex coelo v. 16 et ventus vehe-
mens v. 19) inflicte perhibentur, ut Iobus sese intelligeret et ab
hominibus impeditum et ab ipso Deo proditum et magis derelictum.
Adde, quod scite S. Thom. advertit, « *ut a singulis adversitatibus
Iob propriam afflictionem sentiret et sic magis ad impatientiam com-
moveretur, incepit Satan a minore adversitate affligere et paulatim
processit ad maiora; nam ille qui maiore adversitate oppressus est,
minorem non sentit, sed post minorem sentitur maior* ». Praeterea in
singulis enarrandis quaedam ad dolorem acuendum efformata esse
videtur. Bene enim ad v. 14 S. Greg.: « *intuendum est quam cal-
lide ipsa damna nuntiantur. Non enim dicitur, boves a Sabaeis ablati
sunt, sed qui ablati sunt boves, arabant, ut videficeret memorato fructu
operis causa crescat doloris; unde et apud Graceos non solum asinae,
sed fetae asinae raptae referuntur, ut dum minima animalia audiuntis
animum minus ex sui qualitate percuterent, amplius ex fecunditate
vulnerarent* ».

v. 15 « *Et irruerunt Sabaci* »; — שָׁבָא' est populi nomen, verte hoc loco

1. LXX cum habeant *οἱ οἰχυλωτοὶ οὐρανοὶ;* סַבָּא legerunt, quod iam *Cod.* notat; Syrus
verit *turnae* (sive Arabs), unde נְבָא legisse videatur. — Regio *Sabu* etiam in inscriptio-
nibus cuneiformibus saepius legitur. Fried. Delitzsch. eam in Arabia septentrionali fere
inter mare mortuum ac mare rubrum collocandam esse censem; cf. Wo lag das Para-
dies? p. 303.

non ad Cuschitas (Gen. 10, 7. 1 Par. 1, 9), sed ad posteros Iectan
(Gen. 10, 28. 1 Par. 1, 22) i. e. ad *Arabes* referendum, forte ad eos,
qui cum Abraham nepotibus sanguinis cognationem inierunt (Gen.
25, 3). Quamvis Sabaeorum regio Arabia quam vocant felici continetur
(cf. Winer s. v.), tamen hoc loco iure interpretes tribus arabicas
intelligunt in parte septentrionali vitam pastoritam exercentes a sinu
persico et Euphrate ad Idumeam usque (cf. Del. W. Hitz. Zsch.).
Insolita crudelitate non solum omnia rapiunt, sed servos quoque tru-
cidant, et evasi ego solus apte Vav. : « *hoc etiam acerbius ad dolorem,
quod significatur unus aliquis effugisse ex tantis miseriarum incendiis,
eo consilio, ut nuncios Iobo tam tristes deferret... nam quod in cete-
ris valet ad faciendum dolorem et ad acceptam cladem exaggerandam,
ut ne nuntius quidem calamitatis superferuit, id contra fit hic, nihil
ut sit insignis ad calamitatem quam quod e maximis et miserrimis
naupagiis fortunarum omnium reliquus semper ac superstes unus
aliquis fuerit, qui singula identidem referret* ». Ipsum autem diabol-
um nuntii formam ac habitum induisse, id quod veteribus nonnullis
placet (cf. Ps. Chrys. de patientia Iob hom. 2. 3. Ol. Barh. Mar. Gord.),
nulla ratione textus sacer suadet.

Si quis ab hominibus mala experiatur, ad Deum confugere solet.
Unde altero nuntio Iobum ab ipso Deo percussum legimus (cf. Chrys.
Ol. Thom. Rup. Pin. Cord.). v. 16 *Ignis Dei* i. e. ac si diceretur,
illius animadversionem sustinet, quem tot hostiis placare voluisti;
illius iram toleras, cui quotidie serviens insudabas (S. Greg.); neque
licet phrasim cum *Cod.* ita emollire, ut *ignis magnus, vehemens* tantum
dicatur; phrasim potius est, ut *An.* nota, ita accommodata, ut acer-
bissimam Sodomae et Gomorrhæ cladem referre videatur: « *non
sunt, inquit, terrenae insidiae hoc quod factum est, sed coelestis est
furor; non haec est violentia humana, sed contritus divinus* » (*An.*).
Et plaga eo magis a Deo vindice incussa esse videri poterat, quia etsi
fulminis ictu unum aut alterum perdi contingat, nunquam tamen
totus grex cum custodibus percumitur (Vav.). Quod vero recentiores
quidam praefuerunt exponentes de vento urente (Samum), alienum
est ab usu vocis; cf. 3 Reg. 18, 38. 4 Reg. 1, 12. Num 11, 1.
Gen. 49, 24.

A Deo quasi repulsam passus etiam ab hominibus nova adversitate
percellitur. v. 17 *Chaldaei*; בְּנֵי נְבָא parum sane hoc loco refert,
utrum hae latronum turbae a potentissima illa et perantiqua Chaldae-
orum gente fuerint, vel potius ad posteros נְבָא Cased (Gen 22, 22),
ad filium Nachor sint referendae.

Uti Sabaei fere a parte meridionali, ita Chaldaeis ab oriente et septentrione irruunt, ut Iobi possessio omni ex parte proscindatur. Agmen tripartito divisorunt, quo securius, certius, et maiore cum impetu ac terrore irruerent, fugam intercluderent, omnia vastarent. Acerbissimum demum calamitatis auctor, repentinae liberorum cladi et extinctionis, iterum Deus innuitur. v. 19 « *Ventus vehemens irruit;* — « quia enim notum est, quod absque superno nutu moveri elementa non possint, latenter infertur, quod ipse contra illum elementa moritur, qui moveri permisit » (S. Greg. sim. An.); *a regione deserti* hebr. proprie: von jenseits der Wüste, ab ulteriore, extrema parte deserti scil. arabici, unde vehementissimae procœlæ oriri solent (cf. Is. 21, 1. Ier. 4, 14; 43, 24). Placuit sane diabolo, acerbissimum de interemis liberis nuntium ultimo loco servare, « ut dum gradatim deteriora cognosceret, in eius corde doloris locum omne vulnus inventret » (S. Greg.).

Sensit Iobus ingentis doloris pondus¹ neque iam in pectora inclusum tenere valeat; edit luctus signa apud orientales consuta; habitu induitur squalido, caesariem ornatumque capitum amovet, in terra, in pulvere lugentium more conedit, at probatae pietatis vir hisce addit numinis adorationem. v. 20 « *Tunc surrexit Iob et scidit vestimenta sua et tonso capite corrueens in terram adoravit;* — i. e. ad adorationem se prostermit. Iam animi sensus pandit quibus illas subheat adversitates: et primo quidem sese erigit, labilem vitæ cursum et mortis instantem necessitatem mente volvens, dein Domini voluntatem ita esse agnoscit, qui quod dederit etiam auferre possit, et demum in hac Dei voluntate placide acquiescens eius maiestatem humili laude veneratur.

v. 21 « *Et dixit: nudus egressus sum de utero matris meae;* » — bene S. Thom.: « rationalib[er]i demonstrat, etsi tristitiam patetur, se tristitiae non debere succumbere, primo quidem ex conditione naturae», nam pro servanda patientia, ut ait S. Greg., illud tempus ad memoriam reducit, quo necdum ista quae perdidit habebat, et simul illud solertia inspicit, quo hinc erit demigrandum; « qui ergo accepta sed relinqua perdidit, quid proprium amisi? et nudus revertar illuc terram intelligit, quae quasi est ex formatione protoparentis

1. S. Greg.: « non est enim pondus verne virtutis insensibilitas cordis; quia et valde insana per stuporem membra sunt, quae et indisa dolere nequequam possunt ».

Solita facundia calamitatis conditiones expendit S. Chrys.: « cogita quantum sit tot filios mortuos cornere. Quid enim non dolorem infererat? Quod omnes raperentur, quod omnes simul unum die, quod in ipso actatis flore, quod cum iam egregium dedidisset virtutis specimen, quod suppliciis more ritam finirent, quod post tot plagas haec postrema inferetur, quod pater esset liberorum amans, quod defuncti amahiles... » t. 48 c. 1022; cf. t. 51 c. 62; t. 62 c. 564, 593. cf. t. 61 c. 296; t. 63 c. 479.

communis omnium mater, quare uterum matris analogice dicimus ad hanc dicendi rationem deflexit. Bene iam S. Thom. afferit Eccli. 40, 4: « occupatio magna creata est hominibus et iugum grave super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulcræ in matrem omnium »; cf. Ps. 138, 15. Quia enim Adami corpus e vulva terræ formatum est, terra omnium mater, cum sit quasi primi ex quo omnes descendunt, apte dici potest. Hac autem se philosophia, ut Ol. latius explicat, solatur: quid mali, inquit, passi sumus, cum a natura quidem nihil habeamus, si rebus nobis a Deo datis rursus spoliemur, quarum non multo post nobis amissio erit necessario sustinenda? Deinde divinae providentiae gubernandi rationem confitetur, et beneplacito divinae voluntatis (S. Thom.) plane ex animo laudem dicit praelaram: « *Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Dominus placuit ita factum est; sit nomen Domini benedictum.* » — « Talibus verbis iustus diabolum quasi telis perfidit estque illud admiratione dignum, quod tum Deo gratias agat, nec quidquam de mentis constantia remittat, cum se a Deo spoliari advertit » (S. Chrys.).

Quam egregie diaboli expectationem fecellit! Non modo Deo nuntium non remittit, sed ampliore cum laude cumulat²; ita heros primum vicit diaboli impetum; quare et ab ipsa Scriptura v. 22 « *In omnibus his non peccavit Iob labiis suis neque stultum quid contra Deum locutus est* » — ei laudis quam meruit praeconium penditur. S. Greg.: « vim doloris vertit in laudem conditoris, superbum hostem humiliante perculit, crudelme patientia stravit »; *neque stultum hebr. neque inepti quidquam attribuit* Deo i. e. Deo non vertit vitio, non contulit culpam in Deum (Vav.), cf. 6, 6; 24, 42². Apte concludit S. Chrys.: « quemadmodum in status et imaginibus postquam aliquem fixerimus, infra in basi subscribimus *hic vel ille posuit*, sic etiam hoc loco auctor libri, postquam animi insti simulacrum verbis delinerasset, quasi in basi infra subscribens dicit: *in omnibus his non peccavit* »; et Ol.: « suis diabolum iaculis configit; is enim usus ironia

1. Apposite Petrus Blesius: « communitum est vas pigmentarium et dedit suavitatem odoris; contrita suntaromata et fragrantiam emiserunt. Afflictus est Iob et ad laudes Domini se convertit » (Migne t. 207 c. 809). — Illud *sicut Dominus placuit, ita factum est* additum est ex LXX et *vet. lat.* in hebr. et apud Chodd. et Syrus et in ipsa versione S. Hier. (cf. Migne t. 28 c. 1085) non inventur. Est epexegesis ad sententiam priorem. — Ceterum bene S. Chrys.: « heutum Iob hoc maxime clarum reddidit, hoc laudibus affect, hoc coronavit, quod tempore tentationis, mortis et pauperitatis immutabilis eiusmodi animo apparuerit et mente immobili, quibus gratias ageret Deo verbis obtulerit, et spiritualiter illud sacrificium; erant enim sacrificium verba eius, quae dixit: *Dominus dedit*... »

2. Alii *edere, pronuntiare, dicere* (Vat. Cod.) interpretantur.

dixerat : *s2 non in faciem tibi benedixerit* i. e. si non improbas in te voces iactarit, hic autem in illis quae acciderunt calamitatibus ad gratias agendas comparato hymno vocem Deum laudans effert ».

d) Iobus ulcere percussus 2, 1 — 13.

Iam alter cum diabolo congressus, isque peracto longe maior, describitur. Quantum autem inter utrumque temporis intercesserit, frustra nonnulli querunt, cum nullum eius rei indicium appareat; sufficit statuere cum *Calm.*, tale intercessisse spatium, quale satis sit, ut Iobi patientia iam experimento cognita et explorata habeatur et a Deo suis laudibus coronetur. Diabolus primo certamine vicius denuo majori vi pugnam instaurare pro sua contumacia, astutia, verae virtutis contemptu non dubitat (cf. *Cord.*). Ut Iobi sincera pietas elucet, restat ostendere, uti nota S. Thom., postquam eius intentionem non esse ad exteriora bona obligatam innotuerit, illam neque ad salutem proprii corporis esse incurvatam; ita demum castissimum Dei amor qui nullo commodo misceatur, comprobatur.

Et primo quidem v. 1 — 3 iisdem pene verbis ut antea 1, 6 et seq. certaminis occasio enarratur. v. 3 « *tu autem communisti me* »; — « *ad nostra verba divina voce descenditur, ut eius factum ab homine utenque capiatur* » (S. Greg.), humano scil. more loquitur; decretaverat scil. Deus in Iobo vivum quoddam exemplar virtutis spectandum exhibere, quare Iobi probitas exercenda erat; exercebatur autem, cum ad Satanae calumniam calumniatori plenam in omnes eius facultates grassandi veniam concederet (cf. *Pin. Cord.*); id igitur instigatione diaboli factum esse, etenus vere dicunt, quatenus Deus qui ab aeterno disposuerat Iobum temporaliter affligere ad demonstrandam virtutem eius, ut omnis malignorum excluderetur calumnia (S. Thom.), ab hac ipsa diaboli calumnia occasionem quasi capit exsequendi consili; « *ut affigerem eum frustra* »; — consentit fere interpretes, illud *frustra* non ad Deum neque ad Iobum, sed ad diabolum referri, et quasi ex diaboli consilio frustrato usurpari; quasi dicat: condonavi tibi hominem, vexasti ad libidinem; quid consecutus es? idcirco minus in officio fuit (*Vav.*)? Ceterum daemon astutus, qui et detractione exultat et Deo obloqui nunquam non cessat (— unde tota narratio amplius praebet ad diaboli indolem delineandam materiam ubermque segetem, ex qua multa fusius pertractant *An. Chrys. Pin. Cord.* —) « tam illustrem Iobi victoriam aequo animo ferre non sustiens novas tantae luci calumniae tenebras offundere conatur » (*Cord.*); unde contendit, idcirco Iobum tot extra se flagella aequanimitter pati, quia paveat, ne

ipse feriatur (S. Greg.); eum habere scil. adhuc, quod perdat, et timore maioris poenae coerceri a scelere; veritus enim est, ne te iracundia inflammaret suoque corpore plagam exciperet (*Ol.*).

v. 4 « *Cui respondens Satan ait : pellem pro pelle, et cuncta quae habet homo, dabit pro anima sua* »; — locutio sane est proverbialis, quam varie elucidant interpretes.

S. Ephraem quidem pellem intelligit pecorum filiorumque a Iobo libenter datam esse, ut propriam servaret; sim. S. Thom. multique alii, quorum sententia ex ipso altero versus membro confirmatur. *Ol.* inde locutionem explicat, quia natura institutum est, ut manus praetensa, vel alio membro obiecto membra alia tuemur, quam explicacione etiam aliqui recentiores approbant (cf. *Del.*). *Cod.* vero adagium ex permutatione rerum, ex emptionibus et venditionibus petuum esse vult, in quibus pretium merci ex aequo opponatur, cui interpretationi assentitur *Zsch.* Alii ita: uti in proverbio dicitur pellem pro pelle i. e. aquila dari ut aquila accipiantur, ita et homo omnia dabit, ut quod sibi pretiosissimum est servet (cf. *Hitz. P.*). Minus apte explicat *Olshausen*: quamdu tu eius pellem non tangis, neque ipse tuam pellem i. e. te ipsum blasphemis proscindet.

Videtur esse explanatio quam maxime facilis et obvia, ut comparationis particula subintelecta dicamus: ut res rebus et merces aequo pretio emuntur, ita à fortiore Iobus gaudet, quia quod ipsi pretiosissimum est, ceterorum honorum minorum factura sibi servaverit; unde diabolus subdole infert quasi: quid mirum, si nondum tibi valedixit? *bonam exercitū mercaturam*, non enim aequali pretio (pellem pro pelle) sed multo minore rem omnium carissimam sibi retinuit. Quare v. 3 postulat, ut Deus os eius et carnem tangat i. e. percutiat, et addit impudenti audacia, tunc demum, si iam nihil habeat, cuius detrimentum in poemam sceleris ipsi fieri possit, flagitium ab eo iri commissum. Annuit Deus postulationi et *ipsum diabolum* executorem v. 6 esse et poemam infligere concedit, ut saeviat quantum velit, ut acerrima plaga Iobi virtutem et constantiam exploreat, « ne scil. diabolus forte dicaret: tu quidem vulnus ei tamquam famulo tuo in speciem inflixisti » (*Ol.*; sim. *Chrys.* ¹ *Cord.*). Ex tali

1. Cur Deus diabolum calamitatis infligendae ministrum adhibuerit, oratione prospicitur S. Chrys.: « non illum ipso perverissimus Deus, ne nimis diabolus diceret: pepercisti, et non timuisti quantum oportebat iniusti tentationem; sed ipsi tradidit diabolo egregium perditionem et carnis molestiam. Confido de certatore, inquit, idcirco non prohibeo ipsi quacunque velli inferre certamina. Sed quemadmodum spectat palaestritae, et arte et corporis robore fidentes, non recti adversariis ut plurimum congrederuntur, neque de pari, sed scelpos illis medios apprehendentes praebent, et illustrorum vitoriam referant; sed et Deus medium tradidit sanctum diabolo apprehendendum, ut cum post tantum conflictus praerogativam supererat soloque prostraverit, clarior corona reddatur. Aures est probatum; pro lubitu proba, ut placet examina, sordes in ipso non invenies ». M. 49, 27.

autem diaboli affirmatione et spe de Iobi lapsu inferre, eum divinae gratiae vim ac virtutem ignorasse, uti inferit *Pin.*, et audacius esse videtur et nonnihil a scopo narrationis aberrare. Attamen vitae Iobi parcere iubetur. Nihil cunctatus opus aggreditur Satan; v. 7 « *percussit Job ulcere pessimo a planta pedis usque ad verticem eius* »; — Ιωβικός ulcus est inflammatum (cf. Ex. 9, 9. 10. Lev. 13, 18. 19 pustulae et maculae leprosae); locutio huius loci deprompta videtur ex Deut. 28, 35: « *percutiat te Dominus ulcere pessimo*; sanarique non possis a planta pedis usque ad verticem tuum » quo in loco v. 27 etiam de *ulcere Aegypti* sermo est, quem morbum leprae nigrae genus in Aegypto serpens intelligent eumque *elephantiasin* medici appellant. Iobum *elephantiasi* fuisse percussum, plurimorum est sententia.

Ita iam veteres censuerunt: *Origenes* (c. Cels. I. 6. n. 43: Ἰώβιον Ὀλέσσαντι, t. 11 c. 1365), *Chrys.* (Ἐπελέγειν τὸν λόρδον καὶ ὑπάρχειν καθ' ὅπου τοῦ σώματος), *ergo, in* (*elephantiae morbo a quibusdam creditur percussus*), et (quos allegat *Calm.*) *Polychron. Apollin.* in catena, *Bark.* (qui morbum *arjona*tho vocat i. e. leontiasin, lepram leoninam², a voce ἱλλα, ἱλλα); hisce adsentinent recentiores: *Malv. Sa.*, *Calm.* : *Michaelis*³, *Ros. Schulz* (schoala in V.T.), *Hirz. Hayd* (das Buch Job, p. 153), *W. Del. Hitz.* Le *Hirz.* Zsch. P., inter quos aliqui variis medicorum testimonio adducti hanc sententiam proponunt. Vide etiam *Vigouroux*, Manuel biblique II, 218.

Et certe quaecumque de morbo inficto eiusque tristissimis effectibus hoc nostro libro dicuntur, elephantiasi congruant: totum corpus ulcerare contextum, ulcera scelerate sanie et vermisibus (7, 5), illa radi testa (2, 8); nam quominus manus admoveret, ipsum manum inflammatio, digitorum tumor et lenta exesio prohibebat; cutem contrahi macie et ariditate, atro colore infici, rugisque disrupti, foedeque demum abiecti (7, 5; 16, 8; 19, 20; 30, 15, 30); alia membra partesque extremitas intumescent, alia defluere quasi et corrodri (16, 17; 19, 20; 16, 8, 14; 30, 27), halitum reddi foetidum (19, 17), dira angina suffocari (7, 15), in ipso somno quasi spectris, terriculis, variisque horribibus diris somniis angū (7, 14), cruciari viscerum doloribus (16, 14; 30, 27), et intimo quadam torri calore et igne (30, 30), vocem esse asperam, raucam, ut ferarum modo rugire videatur (3, 24), demum totam hominis figuram, speciem ita mutari, ut iam non possit cognosci (2, 12). *Pin.* non uno genere morbi contentus integrum morborum agmen recenset (p. 412-426) quo Iobus fuerit afflicitus, a qua re neque *Cord.*

1. Calmet: dissertation de morbo Iob, in t. 2 dissertation, in vetus ac novum Test. lat. trad. a. I. D. Mansi, pg. 42, cf. quoque Thom. Bartholin. in *Ugolini Thes. antiqu.* t. 30 pg. 1337.

2. Quem morbum elephantiasin Graeci vocant, ut addit Bernstein in lex. sry. ad Kirschi Chrestom.

3. In notis ad vers. germ. bibl., in notis ad Lowthum p. 688, in iure mosaico l. 4. p. 232, in introd. in libr. V.T. p. 1. s. 1. p. 36.

neque *Tir.* abludit, imo eum volunt lue quoque venerea percussum a daemone in maiorem ignominiam.

v. 8 « *Qui testa saniem radebat*; — hebr. *sumpsit testam, ut se ea scaberet*; sim. LXX. In elephantiasis enim initio intolerabilis persentis curitur prurigo, ut a fricando manus et ungues abstinere nemo possit; habent hodie in oriente manum eburneam, aut alia materia constante, qua se scabunt (*Ros.*); « *sedens in sterquilino*; — hebr. *in cinere*, vel in pulvere, more scil. lugentium. Ceterum apte monet *Calm.*: « apud LXIX sedet Iobus in stereore extra urbem. Ubique gentium elephantiaci ab hominum commercio arcebantur, ne contagiosi morbi iues propagaretur. Sed in hebr. nihil satis expressum de sterquilino; docentque itineraria, in iis regionibus sterquilinia, qualia apud nos, non, ocurrere,.. igitur explicandum est de loco sordido, ubi Iobus in pulvere et in sordibus sedebat ».

Ad haec quid diabolus? Belle S. Greg. : « quia putrescentem foras sanum adhuc interius stare conspexit, et quem exterius nudum redidit, hunc interius ditionem fieri per exhibitum laudem conditoris invidit, callide cogitans pensat, quod contra se athleta Dei unde premitur, sublevatur, victusque ad subtilia tentandi argumenta converitur. Nam antiquae artis insidias repetit, et quia seit quomodo Adam decipit soleat, ad Eavm recurrit ». Reliquerat diabolus Iobo uxorem, ut per eam viri insti mentem pulsaret; verba enim eo magis provocantia sunt, quanto a persona magis coniuncta proferuntur (*S.Thom.*). Coniux enim, ita *Ol.*, tamquam machine quasi extrema ad revertendum munitionis murum a diabolo reservata fuit; vel, ut *S. Chrys.*, ei ad tentationem et insidias relincta est¹. v. 9 « *Dixit autem illi uxor sua: adhuc tu permanes in simplicitate tua?* » — hebr. *adhuc tu retineris* (firmiter) *integritatem tuam* i. e. etsi expectans te acriter cernis delusum, adhuc retines integritatem? iamne vides et sentis, te pietate constanti tua nihil proficer? quin potius valeat per te Deus (*Vox.*)! Hoc consilio daemonis telum (*Chrys.*), adiutrix diaboli (*Aug.*) effecta est; « *benedic Deo et morere!* » — eodem malo sensu, uti supra. Haec enim verba non esse mitius interpretanda, uti aliquibus videtur (cf. apud *Pin. Cord.*), liquet ex acri reprehensione qua Iobus mulieris impietatem et irrisiōnem reiicit. v. 10 « *Qui ait ad illam: quasi una de stultis mulieribus locuta es* »; — hebr. בְּזַבֵּה eum dicit, qui sit impius, scelestus. Magna

1. Uli Sym. lat στρατός.

2. Cerebro et oratorie id *S. Chrys.* pertractat; cf. Migne, t. 47 c. 494; t. 49 c. 62; t. 52 c. 418; t. 54 c. 649; t. 55. c. 37. 367; t. 56 c. 152; t. 61 c. 238; t. 63 c. 480 etc. — Sim. *S. Cyprianus* (Migne, t. 4 c. 633) « armat diabolus et uxorem s. » — Sim. *An.* (c. 476 et seq. 495); *Athanasius* (Migne t. 27 c. 1345); cerebro etiam *S. Aug.* (Migne t. 37 c. 1151, 1207. 1382, 1732, 1738, 1881, etc.).

proin indignatione Iobus suasionem illam tamquam scelere plenam repellens animum suum firma fide Deo adhaerentem testatur; adiungit rationem pietate dignissimam: « *si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus?* » — mala illa utpote a Deo immissa esse pio animo tamquam a manu Dei accipienda. Vim sententiae bene perpendit *Cord.*: « *nil subtilius, nihilque de Iobo excellentius dici potuit: tam alter enim tamque profunde de Deo sentiebat, ut ad tot tantaque mala sufferenda non aliam necessariam aestimaret rationem, nisi quod Deus eas immisisset; sic supremum eius recognoscens dominium, ut simul et in eo summam bonitatem; sic ut summa sit iustitiae et aequitatis ratio, quod ipse fecit.* » Ita scil. Iobus sinceram in Deum pietatem declarat, qua Deo non propter bona sed propter ipsius maiestatis reverentiam et amorem cultum exhibuerit, et hac animi sui manifestatione triumphum agit de diabolo maxime insignem. Sanctissimum enim in Deum tamor tunc adesse noscitur, quando Deflagellantis manum eodem amore exsculamur. « *In omnibus his non peccavit Iob labiis suis* »; — ita Iobi Victoria sigillo divino confirmatur et contra diaboli impudentiam asseritur; simul tamen non obscure innuitur, postmodum utique Iobum verbis aliquatenus esse lapsum.

Novum iam tentationis genus Iobo parari per ipsos amicos, ex sermonibus subsequentibus luculentius patet. Unde merito *S. Greg.*: « *sed antiquus hostis quo valentius vincitur, eo adhuc ad insidias ardenter instigatur* ». v. 11 « *Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo: Eliphaz Themanites* »; — uti Eliphaz nomen est apud Idumaeos usitatum (Gen. 36, 10), ita Theman regio est Idumaeae (Gen. 36, 34. Ier. 49, 7. 20. Ez. 25, 13. Amos 1, 12. Hab. 3, 3). Existebat adhuc tempore Eusebii et Hieronymi Theman villa distans ab urbe Petra quinque (quindecim apud Eus.) millibus. Sapientia Themanitarum quasi in proverbiis abiit; cf. Ier. 49, 7. Abd. 8. Baruch 3, 22, 23. « *Baldad Suhites* »; — سُهُّى, de regione سُهُّى nihil certi innotescit¹. Hoc nomine vocatur (Gen. 25, 2) filius quidam Cethurae, qui cum ceteris concubinarum Abraham filiis « *ad orientalem plagam* » a patre separatus est. Cum regio Σαρρά, cuius meminit Ptolemaeus (3, 43. 25) in orientali parte Batanaeae, a patria Iobi non ita distet, neque nomen adeo variet, fortasse opinari licet, Baldad inde originem traxisse. « *Sophar Naamathites* »; — occurrit quidem urbs نَمَاثِيلَةٌ tribui Iudea concessa Ios. 15, 21. 41; at sitne Sophar ex ea oriundus, valde incertum. Hi tres nuntio accepto et communicatis inter

¹ Assyriologi regionem *Suhu* invenerunt, quam *Delitzsch* ab ostio fluminis Belich ad ostium fluminis Chabur extendi censem (cf. Wo lag das Paradies? p. 298 et quae afferit *Schrader*, Keilschriften und Geschichtsforschung, p. 142. 222).

se consiliis ad Iobum solandum adveniunt. At eius calamitas omnem famam malique expectationem longe superavit. Ita enim forma eius ac species acerbissimi morbi corrosione iam erat foedata, ut cum non cognoscerent i. e. fateri cogerentur, nihil pristini splendoris et pene ne figurae quidem humanae superesse v. 12. Vident eum procul, nam lepra qui infecti erant, ab hominum domiciliis separati certa quadam sibi assignata et circumsepta regione et sub dio potissimum degere solebant. Tot tantarumque miseriарum aspectu stupfacti (attende, quomodo amicorum hac admiratione et tristi silentio auctor sacer simul quantae sint Iobi adversitates, illustreret —) maximi luctus signa edunt dolorisque magnitudinem verbis non valentes exprimere silentio tristissimo testantur (*An.*) v. 13. Lugent eum quasi mortuum per septem dies (*Cabm. Cord. Pin.*). Ipse autem taciturnus amicorum concessus, etsi initio aliquid certe levaminis ac consolationis Iob obtrulerit, tamen per ipsam diuturnitatem nullo alloquio recreatam molestiam auxit; adde, si placet, quod *S. Chrys.* habet, casum nostrorum acerbitatem alienorum bonorum conditionisque florentis intuitu nos perspicacius contemplari. Unde mirum non est, Iobum demum in acerbos clamores et vehementem doloris significacionem prorumpere, quibus totius disceptationis occasio et exordium continetur.